

РЕЦЕНЗИЯ

от професор д-р Александър Иванов Маринов, член на научно жури,
определено със заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“
№ 38-490 от 22.08.2022 г.

Относно: конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“,
професионално направление 3.7. Администрация и управление (Финансов
анализ на публичните политики)

В конкурса участва един кандидат - гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова.

1. Преценка за допускане на кандидата до оценяване

Както личи от представената справка за съответствие, вкл. с минималните национални изисквания, кандидатът гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и следва да бъде допусната до оценяване.

2. Общо представяне на получените материали, подлежащи на оценяване

Кандидатът гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова е приложила за участие в конкурса общо 25 научни труда, от които 1 монография и 24 научни студии и статии (6 на английски език); 13 от трудовете са в съавторство. Приемат се за рецензиране всичките 25 научни труда.

3. Кратки биографични данни за кандидата

Мария Коцева-Тикова е завършила висше образование с магистърска степен по икономика (специалност Финанси) в УНСС през 1999 г. През 2003 г. придобива ОНС „доктор по икономика“ в Института за икономически изследвания към БАН, където от 2009 г. до 2012 г. е главен асистент.

От 2012 г. преподава (като главен асистент) в Катедра „Публична администрация“, Философски факултет на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“.

3. Оценка на учебно-педагогическата дейност и подготовка на кандидата

Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова има 10 г. научно-преподавателски стаж в СУ „Св. Кл. Охридски“. Ползва се с авторитет сред своите студенти и колегите си в академичните звена. Била е научен ръководител на десетки успешно защитени дипломни работи в магистърските програми на катедра „Публична администрация“.

Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова води редица лекционни курсове в бакалавърска и магистърска степен на СУ „Св. Кл. Охридски“ („Публични финанси“, „Данъчна система и данъчна политика“, „Зелена икономика“, „Микроикономика“); разработила е нов курс в областта на „зелената икономика“. Преподава и ръководи дипломанти на чужд (английски) език в магистърска програма „Публична администрация“ (на английски език). Разработила е учебно пособие по дисциплината „Данъчна система и данъчна политика“ за студенти от специалност Публична администрация на СУ „Св. Кл. Охридски“.

4. Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидата

Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова участва в настоящия конкурс с 25 научни труда. Сред тях трябва изрично да бъде отбелязано представеното като хабилизационен труд монографично изследване **„По пътя на устойчивото развитие. Зелената алтернатива“**, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, стр. 198, ISBN: 978-954-07-5403-1, София, 2022. Посочената монографична работа не е използвана за участие в други академични процедури.

Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова е автор на множество студии и статии, представени за участие в конкурса. Сред тях (без да бъдат омаловажавани останалите) трябва да бъдат открити:

- Kotseva-Tikova, M., 2021. The Social Progress of the Districts of Bulgaria, Regional Formation and Development Studies, Journal of Social Science, No 2 (34), p. 81-91, ISSN 2029-9370 (Lituanistika, EBSCO Business Source Complete, Business Source 3 Alumni Edition, Business Source Corporate Plus, Business Source Elite, Business Source Premier, Business Source Ultimate, Ulrich's Periodicals, Crossref, DOI, Open Journal System, ROAD, ERIHPLUS, Directory of Research Journals Indexing)

- Коцева-Тикова, М., 2021. Справедливост при използване на природните ресурси: биоикономиката и ползите за земеделските стопани в Сборник с доклади от четвърта международна конференция по Публична администрация:

„Административната справедливост като елемент на доброто управление“, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, стр. 363-376, ISBN 978-954-07- 5251-8

- Коцева-Тикова, М., 2019. Регионална оценка на просперитета и социалния прогрес в юбилеен сборник „Демократичност, децентрализация, самоуправление“, С., Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, стр. 330- 345, ISBN 978-954-07-4665-4

- Kotseva-Tikova, M., Inclusive Development and Regional Policy, Economic Studies, 2018, Volume 27 (6), Pages 65-74, (SCOPUS, SJR- 2)

- Kotseva-Tikova, M., 2018. Green Economy: The Evaluation of the European Transfer of Models in the Renewable Industry of Bulgaria, в сборник с доклади от конференция “Международният трансфер на административни модели и инструменти: възможности, ограничения и рискове”, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, стр. 424-436, ISBN 978-954-07-4406-3

- Kotseva-Tikova, M., 2018. Regional Policy for Inclusive Development of the Districts of Bulgaria. Reports from 26th NISPAcee Annual Conference proceedings "Public Administration for Well-being and Growth, ISBN 978-80-89013-97-5

- Коцева-Тикова, М., 2017. Данъчна система и данъчна политика, в „Приноси към теорията и практиката на публичната администрация“, Университетско издателство „Св. Кл. Охридски“, София, стр. 380-395, ISBN: 978-954-07-4308-0

- Kotseva-Tikova, M., 2016. Bulgarian Renewable Energy in the Context of the Contemporary Trends. Regional Formation and Development Studies, 20, 3, KLAIPĖDA UNIVERSITY, 2016, ISSN:2351-6542, 60-74 (Lituanistika, EBSCO Business Source Complete, Business Source Alumni Edition, Business Source Corporate Plus, Business Source Elite, Business Source Premier, Business Source Ultimate, Ulrich’s Periodicals, Crossref, DOI, Open Journal System, ROAD, ERIHPLUS, Directory of Research Journals Indexing).

Гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова развива интензивна проектно-изследователска дейност, преминала е редица форми на допълнителна квалификация (школи, курсове, семинари).

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания. Представените трудове са предимно в сферата на устойчивото развитие; политиката за развитие на ВЕИ в България; оценка на зелената икономика в България чрез различни подходи – индексна оценка, оценка на постигнатото, както и в контекста на взаимодействието с други подходи на управление (доброто управление); кръгова икономика и

биоикономика; концепцията за приобщаващо развитие, вкл. конструиране на подход за анализ и оценка.

Идеите на гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова са ползвани и цитирани в десетки научни трудове в областта на административните и политическите изследвания. По-конкретно, забелязаните цитирания са 13, от които 10 – цитирания в публикации на чужд език.

В рецензията ще акцентирам върху **няколко проблемни кръга от трудовете на кандидата, които според мен са разработени на високо теоретично ниво** и следват обоснована логика на академично развитие.

Първо. Разработването и последователното прилагане на теоретична рамка за разбиране и развитие на политиките и подходите за оценяване на устойчивото развитие. Тук успешно са реализирани няколко стъпки, всяка от които е предпоставка за разработването на следващата: систематизиране на факторите, стимулирали възникването му; анализ на събитията, насочили политиката за търсене на подходи за придвижване към нови състояния; преглед на практиките за оценка на прогреса към устойчивост; и обвързването на концепцията с операционализиращи понятия, формирани се в края на ХХ-ти век. В модела на автора устойчивото развитие се дефинира като синхрон във взаимодействието на трите сфери: икономическа, екологична и социална.

Акцентът е поставен върху приоритета на икономическото развитие пред растежа, което се съпровожда от съвременна промяна в начина на развитие заради натрупаните се негативни последици за природната среда и социалната сфера, чрез дейности, които работят в синхрон с природните закони. Съвременните концепции, щадящи околната среда (зелена икономика и растеж, нисковъглеродно развитие, кръгова икономика, биоикономика), са оценени като взаимосвързани и насочващи развитието към постигане на устойчивост. Оценена е една нова за България политика – биоикономиката, от гледна точка на разбирането ѝ и очакванията на земеделските производители за ползите от нея чрез анкетно проучване сред 80 земеделски производители от област Пловдив. Социалните аспекти на устойчивостта са оценени чрез създадена и приложена индексна оценка, която количествено дефинира постигането на социално приобщаващо развитие. Надграден е допълнителен аспект от политиката за устойчивото развитие, а именно приобщаващото регионално развитие чрез авторова методология за оценка на социалните аспекти на развитието.

Методологията е разработена на база на индекс за социалния прогрес и е приложена за оценка на приобщаващото развитие на областите в България.

В заключение на тази проблемно-изследователска област, заслужава внимание извършената от автора критична оценка на „Национален план за възстановяване и устойчивост“ (вариант 2021 г.) от гледна точка на възможностите, които зелената икономика предоставя за постигане на устойчиво развитие.

Второ, гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова реализира последователен и продуктивен изследователски интерес по отношение на политиката за развитие на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в България. ВЕИ са характеризирани като инструмент за устойчиво развитие и за реализиране на зелената икономика, оценени са в контекста на глобалните инвестиции и в сравнителен план чрез постигнатите резултати спрямо целите от Националния план за действие за енергия от възобновяеми източници. На тази база са разработени оценки на конкретни случаи (case studies).

Трето, гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова формулира редица важни изводи относно възможностите за изследване и оценяване на зелената икономика в България чрез различни подходи – индексна оценка, оценка на постигнатото, оценка в контекста на взаимодействието с други подходи на управление (доброто управление). Оценени са резултатите на българската икономика чрез основни макро-икономически показатели и корелационни зависимости, националния просперитет и устойчивостта на храните, резултати от инвестиции във ВЕИ, като се дефинират възможностите за зелено устойчиво развитие.

Кандидатът издига редица обосновани твърдения, които допринасят за по-доброто разбиране и прилагане на принципите на кръговата икономика и биоикономиката. Идентифицирана е ролята на горите в прехода от линейна към кръгова икономика чрез открояване на нови проблеми и решения, отключващи потенциала на устойчивите вериги за създаване на стойност за горските продукти, в т.ч. чрез синтез на приносните моменти на изследванията на Woodema за 5 годишен период. Предложена е оценка на приноса на биоикономическите отрасли в България от гледна точка на оборот и заетост; в условия на здравна пандемия; в сравнителен план с резултатите на биоикономическите сектори на Литва. Дефинирана е биоикономиката като инструмент и принципи, които допринасят за постигане на справедливост в използване на ресурсите при отчитане правата на природата и на следващите поколения.

Накрая, гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова системно разработва концепцията за приобщаващо развитие, като конструира съответен подход за анализ и оценка. Практическа реализация е извършената оценка за България, за област Видин и за регионите по поречието на р. Дунав в България и Румъния чрез икономическите резултати и социалното представяне посредством индекс на социален прогрес.

В обобщение, като по-важни **научни приноси** на гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова бих посочил:

1. Разработването и последователното прилагане на **теоретична рамка за разбиране и развитие на политиките и подходите за оценяване на устойчивото развитие.**

2. Научното изследване на **политиката за развитие на възобновяемите енергийни източници (ВЕИ) в България като инструмент за устойчиво развитие и за реализиране на зелената икономика.**

3. Анализ и оценка на **зелената икономика в България** чрез различни подходи, вкл. разработването на проблематиката на **биоикономиката** като инструмент и принципи, които допринасят за постигане на справедливост в използване на ресурсите при отчитане правата на природата и на следващите поколения.

По мое мнение, посочените изследователски приноси заслужават широка и задълбочена научна дискусия, защото в тях се съдържат не само ценни резултати за управленско-административната област, но и идеи, стимулиращи междудисциплинния подход към проблемите на съвременното устойчиво развитие.

5. Оценка на личния принос на кандидата

Научните публикации и съответните приноси са несъмнено дело на кандидата д-р Мария Коцева-Тикова. Приемам справка за приносите в представените трудове за конкурса.

6. Лични впечатления за кандидата

Познавам д-р Мария Коцева-Тикова от 10 години и имам отлични преки впечатления за нейните професионални и човешки качества.

7. Критични бележки и препоръки

Нямам съществени критични бележки към представените за участие в конкурса работи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова **отговарят** на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Кл. Охридски“. Кандидатът в конкурса е представил достатъчен и значителен брой научни трудове, съдържащи оригинални научни и приложни приноси, част от които са получили национално и международно признание. Теоретичните разработки на гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова имат практическа приложимост и са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация и постижения на кандидата са доказани и съответстват на стандартите на академичната общност.

Предвид представените в конкурса материали и научни трудове, тяхната значимост и съдържащите се в тях научни приноси, давам **положителна оценка** и **препоръчвам** на Научното жури да изготви доклад-предложение за избор на гл. ас. д-р Мария Коцева-Тикова за доцент в СУ „Св. Кл. Охридски“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление (Финансов анализ на публичните политики).

13.11. 2022 г.

Изготвил рецензията:

(проф. д-р Александър Маринов)